

Riigikogu korrupsioonivastase erikomisjoni tegevuse ülevaade

(mai 2015 – juuni 2016)

Riigikogu XIII koosseisu korrupsioonivastane erikomisjon (edaspidi komisjon) moodustati Riigikogu 7. mai 2015. aasta otsusega (RT III, 12.05.2015, 3) Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse ning korrupsioonivastase seaduse (RT I, 24.03.2016, 5) alusel nendes õigusaktides nimetatud ülesannete täitmiseks.

Riigikogu otsuse kohaselt kuuluvad komisjoni koosseisu järgmised Riigikogu liikmed: Artur Talvik (komisjoni esimees)¹, Raivo Aeg (komisjoni aseesimees), Ants Laaneots, Jaanus Karilaid, Jaanus Marrandi ja Raivo Põldaru.

Komisjoni liikmete asendusliikmed on vastavalt Jüri Adams, Kalle Muuli, Johannes Kert, Kersti Sarapuu, Helmen Kütt ja Arno Sild.

Komisjoni ülesanded ja õigused tulenevad korrupsioonivastase seaduse §-st 9.

Komisjon teostab parlamentaarset järelevalvet korrupsioonivastaste meetmete rakendamise üle, arutab omal algatusel KVS-i § 13 lõikes 1 nimetatud ametiisikute võimalikke korrupsioonijuhtumeid ja annab nende kohta hinnanguid, teostab järelevalvet Riigikogu liikmete tegevuspiirangutest kinnipidamise üle, teavitab Riigikogu ja avalikkust oma korrupsioonivastase tegevuse tulemustest ning täidab muid seadusest tulenevaid ülesandeid. KVS-i § 15 lõike 1 punkti 1 alusel on erikomisjonil või tema volitatud ametiisikul ainuõigus kontrollida seaduse § 13 lõike 1 punktis 1 nimetatud ametiisikute deklaratsioone ning punkti 2 kohaselt õigus kontrollida kõiki registrile esitatud deklaratsioone.

Komisjonil on oma töö tegemiseks õigus isikuid välja kutsuda ning tutvumiseks andmeid ja dokumente nõuda, samuti kaasata oma töösse eksperte.

Komisjoni volitused kestavad XIII Riigikogu volituste lõpuni.

Aruandeperioodil on komisjon pidanud 34 istungit.² Olulisimad käsitletud teemad olid järgmised.

¹ Komisjoni esimees ja aseesimees valiti 2015. aasta 11. mai istungil.

² Riigikogu istungjärkude vahelisel perioodil 11.06.2015 – 13.09.2015 komisjoni istungeid ei toimunud.

Parlamentaarsed kuulamised ja korrupsioonivastaste meetmete rakendamise järelevalve

Aruandeperioodil korraldas komisjon mitmeid kohtumisi ja parlamentaarseid kuulamisi.

Nii kohtuti 1. juunil 2015 väljasõiduistungil ajal Keskkriminaalpolitsei juhi Marko Tibari ja korrupsioonikuritegude büroo juhi Mati Ombloriga. Kohtumise eesmärk oli saada ülevaade Keskkriminaalpolitsei tegevusest korrupsioonikuritegude ennetamisel ja tõkestamisel. Kohtumise käigus toodi välja korrupsioonikuritegude riskid, mille tuvastamiseni on jõutud aastate vältel tehtud analüüsi tulemusena. Valdav osa võimalikest kuritarvitustest seondub kohalike omavalitsustega: iga nelja aasta tagant toimuvad valimised, millega võib kaasneda soodsate omakasuliste otsuste langetamine, eelarvevahendite kasutamine valimisagitatsiooni tegemisel, samuti mittesihipäraste eelarvevahendite kasutamine omakasu ajendil. Palju probleeme on olnud ka õppeasutustes, kus on täheldatud eelarvevahendite kasutamist isiklikuks otstarbeks. Maanteeametis nähakse korrupsiooni tekkimise riski nii riigihangete läbiviimisel kui ka raha väärkasutamisel, samuti on ette tulnud autojuhilubade taotlemisel eksamineerijate väärkäitumist ning sõiduvahendite tehnoulevaatuse tegemisel altkäemaksu maksmist.

Korrupsioonikuritegude büroo on seadnud oma töös üheks prioriteediks inimeste teadlikkuse tõstmise, et kuritegelikku käitumist ära hoida. Büroo ametnikud korraldavad arvukalt koolitusi, kus koolitajateks on peale büroo töötajate ka Rahandusministeeriumi ametnikud ja nende asutuste esindajad, kellel on õigus kasutada Euroopa Liidu rahalisi vahendeid.

14. septembril 2015 kohtuti riigi peaprokuröri Lavly Perlingu ja Kaitsepolitseiameti peadirektori Arnold Sinisaluga. Kohtumise eesmärk oli saada teavet AS Tallinna Sadama juhatuse liikmetele Ain Kaljurannale ja Allan Kiilile esitatud korrupsiooniga seonduvate kahtlustuste aluseks olevate asjaolude kohta.

21. septembril 2015 toimus kohtumine õiguskantsler Ülle Madisega, mille eesmärk oli saada arvamused Riigikogu liikmete osalemise kohta riigi osalusega äriühingute nõukogus ja selle kooskõla kohta põhiseadusega.

28. septembril 2015 toimus kohtumine justiitsminister Urmas Reinsaluga, et saada informatsiooni „Korrupsioonivastasest strateegiast aastateks 2013–2020“ ning selle rakendusplaanis 2015. aastaks kavandatud tegevustest. Ühtlasi soovis komisjon saada informatsiooni, kui kaugele on jõutud Justiitsministeeriumi 2015. aasta tööplaanis kirjas olnud korrupsioonivastase seaduse muudatuste eelnõuga.

12. oktoobril 2015 kohtuti riigikontrolör Alar Karisega. Kohtumise eesmärk oli kuulata riigikontrolöri seisukohta riigi osalusega äriühingute majandamise suhtes. Komisjon soovis teada saada riigikontrolöri arvamust, kas riigi osalusega äriühingute majandustegevus on eesmärgipärane ning riigi kui omaniku huvid piisavalt esindatud. Ühtlasi soovis komisjon arutleda õigusloome läbipaistvuse teemal.

19. oktoobril 2015 toimus täiendav korrupsioonivastase strateegia alane kohtumine Justiitsministeeriumi selle valdkonna vastutava ametniku Kätlin-Chris Kruusmaaga. Komisjonile tutvustati korrupsioonivastase strateegia 2013–2020 koostamise protsessi ja ministeeriumide koostööd strateegia rakendusplaani tegevuste koordineerimisel ja nende täitmise tagamisel.

23. novembril 2015 toimus komisjoni istungil Riigikogu liikme Toomas Vitsuti omandireformi alase märgukirja läbivaatamine, kusjuures istungile olid kutsutud asjaolusid selgitama Maaameti peadirektori asetäitja Urmas Männama ja nõunikud Toomas Kutti ning Katrin Olesk.

18. jaanuaril 2016 arutati komisjonis Riigikontrolli finantsauditi osakonna peakontrolöri Krista Zibo osavõtul Riigikontrolli auditit „Riigihangete korraldamine riigi valitseva mõju all olevates äriühingutes ja riigi asutatud sihtasutustes“.

15. veebruaril 2016 oli kohtumine Rahandusministeeriumi asekancleri Agris Peeduga, kes tutvustas riigihangete üle riikliku järelevalve teostamist. Kohtumise korraldamise ajend oli komisjonile laekunud märgukiri, milles pöörati tähelepanu võimalikele probleemidele Eesti Töötukassa infosüsteemide riigihanke korraldamisel.

22. veebruaril 2016 toimus kohtumine MTÜ Korruptsioonivaba Eesti juhatuse liikme Asso Prii ja projektijuht Anni Jatsaga, et arutada Transparency Internationali koostatava korruptsioonitajumise indeksi teemal.

14. märtsil 2016 andis Riigikontrolli tulemusauditi osakonna peakontrolör Tarmo Olgo põhjaliku ülevaate korruptsiooni vältimise meetmetest riigi äriühingutes.

16. mail 2016 toimus kohtumine riigihalduse ministri Arto Aasaga, et saada ülevaade, kuidas toimub järelevalve maavanemate tegevuse läbipaistvuse üle. Kohtumise korraldamise ajend oli komisjonile edastatud AS Sebe kiri, milles sooviti hinnangut Võru Maavalitsuse läbiviidud riigihankele ühistranspordi korraldamiseks. Kohtumisel osalesid veel Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna nõunik Mart Uusjärv ja õigusosakonna juhataja Aet Sallaste, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi teede- ja raudteeosakonna juhataja Ain Tatter ning Võru maavanem Andres Kõiv.

Aruandeperioodil on komisjon kohtunud riigi osalusega või riigi asutatud eraõigusliku juriidilise isiku ja valitsusasutuse esindajatega. Kohtumiste eesmärk oli saada informatsiooni, kuidas ühes või teises organisatsioonis on püütud ametiisikute korruptsioonialast teadlikkust suurendada ja korruptsiooni ära hoida, samuti seda, kuidas on kontrollitud kohustustest kinnipidamist ning rakendatud sellealast sisekontrolli ja muid korruptsiooniriskide vältimise meetodeid. Ühtlasi soovis komisjon saada ülevaate korruptsiooni ennetamisest riigihangete läbiviimisel.

25. jaanuaril 2016 kohtuti Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsi juhatuse esimehe Urmas Somelari ja riskijuht Andres Trussiga.

11. aprillil 2016 kohtuti Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse juhatuse esimehe Hanno Tombergi ning järelevalve ja riskijuhtimise üksuse direktori Tiit Tammaiga.

18. aprillil 2016 kohtuti Sihtasutuse Keskkonnainvesteeringute Keskus juhatuse esimehe Veiko Kaufmanni ja siseaudiitori Maria Ottessoniga.

2. mail 2016 kohtuti Kaitseministeeriumi esindajaga (arendusnõunik Enely Prei).

9. mail 2016 kohtuti Sihtasutuse KredExi juhataja Lehar Kütiga.

Komisjonile edastatud informatsiooni kohaselt oli organisatsioonides, kelle esindajad komisjoni istungitel osalesid, KVS-is sätestatud nõuded täidetud. Võimaliku korrupsiooni ennetamisel panustatakse asutuste sisekontrolli või siseauditi osakonna tööle. Töötajate töölevõtmisel tehakse taustakontrolli. Tähelepanu püütakse pöörata ennetustööle ja töötajate teadlikkuse suurendamisele. Kehtestatud on korrupsiooni vältimist reguleerivad juhendid ja korrad; korraldatakse teemakohaseid koolitusi ja teabepäevi. Organisatsioonides, kus langetatakse otsuseid suuremate rahaliste toetuste, sh Euroopa Liidu toetuste eraldamiseks, on sisse viidud täiendav sisemine majanduslike huvide kontroll; otsuseid teeb kollegiaalne komisjon või komitee (EAS, SA KredEx). Riskide maandamiseks kontrollitakse seotud isikute andmeid. Oma huvid deklareerivad elektroonilises huvide deklaratsioonide registris valdavalt seaduses selleks kohustatud isikud, kuna üldjuhul on asutustes kasutusel muud korrupsiooni vältimise abinõud.³

Nii Kaitseministeeriumis kui ka Kaitseväes on töökorralduse dokumentide ühe osana kehtestatud väärkäitumisest teavitamise kord ja kõrvaltegevusest teavitamise kohustus. On loodud raamistik, mis annab õigusliku aluse nõuda nendest kordadest kinnipidamist. Juurutamisel on nn valgusfooride lähenemine neljas valdkonnas: kingitused, soodustused, kõrvaltegevused ja väljendusvabadus. Loetletutest kahe esimese kohta on „valgusfoorid“ juba valmis ja kasutuses, teiste kohta on reeglid koostamisel. „Valgusfoor“ tähendab lahti seletatult seda, et on kehtestatud illustreerivat materjali sisaldav juhend, kus on toodud näited, millist käitumist loetakse „punaseks“ ehk lubamatuks, millist „kollaseks“, mille puhul tuleks mõelda, kas tohib või ei tohi, ning millist „rohelineks“, mis on probleemideta lubatud. Konkreetsed näited erinevatest käitumismallidest on varustatud käitumisjuhistega. Tegu on teadlikkuse tõstmise ja korrupsiooni ennetuse meetmega. Umbes üks kord aastas tehakse eetikabriifinguid kogu töötajaskonnale.

Komisjoni tegevus seoses GRECO soovitustega, Riigikogu liikme hea tava täiendamise ja lobitöö reguleerimise ettepanekud

Euroopa Nõukogu korrupsioonivastane riikide ühendus GRECO⁴ andis 2012. aasta detsembris IV hindamisvooru raportis „Korrupsiooni ennetamine parlamendiliikmete, prokuröride ja kohtunike seas“ Eestile 19 soovitusi, millest seitse puudutasid Riigikogu liikmeid.⁵ Antud soovitude täitmise kohta tuli valitsusel⁶ esitada 30. juuniks 2014 GRECOle aruanne meetmete kohta, mis on soovitude elluviimiseks rakendatud.

Riigikogu XII koosseisu komisjon sõnastas oma seisukohad GRECO poolt 2012. aastal antud soovitude kohta komisjoni eelmiste perioodide töö ülevaadetes.⁷

³ KVS § 13 lõike 3 kohaselt on seaduses loetletud juhtudel õigus kehtestada deklaratsiooni esitamise kohustus ainult juhul, kui ametiisikul on pädevus kasutada avalikku vahendit või viia läbi süüte- või haldusmenetlust ning puuduvad tõhusamad vahendid korrupsiooniohu vältimiseks.

⁴ Group of States Against Corruption

⁵ http://www.korrupsioon.ee/sites/www.korrupsioon.ee/files/elfinder/dokumendid/greco_iv_hindamisvooru_taitmise_aruanne_inglise_keeles_0.pdf

⁶ Eesit esindab GRECO-s Justiitsministeerium

⁷ vt http://www.riigikogu.ee/public/Riigikogu/Korrupsioon/KVEK_teg_ulevaade_01_2013-01_2014.pdf lk 13; http://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/03/KVEK_teg_ulevaade_02_2014-02_2015.pdf lk 8-9.

GRECO 67. täiskogu istungil Strasbourgis 27. märtsil 2015 vastuvõetud vastavusaruande⁸ kohaselt loeti Riigikogule IV hindamisvoori käigus antud seitsmest soovitusel üks täidetuks täielikult ja kuus soovitus osaliselt täidetuks. Riigikogu tähelepanu juhiti teemadele, millega tuleb edasi tegeleda.

Vastavusaruande kohaselt tuleb täiendada reegleid Riigikogu liikmete suhtluse kohta lobitöö tegijatega, Riigikogu liikmete käitumisjuhiseid järelevalve ja sanktsioonide valdkonnas, luua selged ja järjepidavad reeglid lubatavate kingituste, osutatud külalislahkuse ja teiste soodustuste kohta. Vastavusaruande 106. punkti kohaselt „... julgustab GRECO Eestit jõupingutusi jätkama, kuna praegu on valdav enamus Riigikogu liikmete ausust puudutavaid soovitusi vaid osaliselt rakendatud“. Osaliselt täidetud soovitude kohta peab Eesti andma Euroopa Nõukogule täiendavat teavet 30. septembriks 2016.

GRECO vastavusaruandes toodud analüüsi kohaselt ei olnud ülaltoodud teemad leidnud piisavalt kajastamist ka Riigikogu vanematekogu poolt 17. detsembril 2014. aastal heakskiidetud Riigikogu liikme heas tavas (edaspidi: hea tava). Lobitööd käsitlevaid sätteid pidas GRECO liialt vähetõhusateks ja alareguleerituteks ning ühenduse selgituse kohaselt oleks vaja kehtestada konkreetset reeglid suhtlemise kohta kolmandate isikutega, kes püüavad õigusloomet mõjutada, ja otsustada, kuidas avalikustada infot Riigikogu liikmete kohtumiste kohta lobistidega ja lobiüritustest osavõttude kohta.

Komisjon võttis oma teravdatud tähelepanu alla ja otsustas jätkata Riigikogu XII koosseisu komisjoni algatatud jõupingutusi õigusloome läbipaistvuse suurendamiseks ja lobitöö reeglite väljatöötamiseks, kuna ebaaus ja läbipaistmatu lobitegevus on suur korruptsioonirisk. Parimate praktikate ja asjaomase informatsiooni kogumiseks on alates 2015. aasta kevadistungjärgust korraldatud hulk kohtumisi.

11. mail 2015 kohtuti MTÜ Korruptsioonivaba Eesti juhatuse liikmete Jaan Vare ja Asso Prii ning projektijuht Anni Jatsaga. Kohtumise eesmärk oli saada ülevaade uuringust „Lobitöö Eesti seadusloomes. Kes, miks ja kuidas?“ ning selle teemalistest poliitikasoovitustest. Tegemist on esimese uuringuga, mille eesmärk oli analüüsida huvigruppide seadusloomes osalemist. Nimetatud uuringu korraldas ja seda rahastas Euroopa Komisjon, läbi viidi see 19 riigis. 2016. aasta kevadel avaldatud lobitegevuse rahvusvahelisi standardeid tutvustasid ühingu esindajad komisjonile 2016. aasta 22. veebruari istungil.

8. juunil 2015 toimus kohtumine Euroopa Nõukogu korruptsioonivastase riikide ühenduse GRECO Eesti esindajatega, kus arutati detailselt IV hindamisvooru vastavusaruannet ja kavandati tegevusi, kuidas aidata kaasa esitatud soovitude täitmisele.

28. septembril 2015 toimus kohtumine justiitsminister Urmas Reinsaluga, et saada informatsiooni, kui kaugele on jõutud Justiitsministeeriumi 2015. aasta tööplaanis kirjas olnud huvirühmadele hea tava või lobireeglite väljatöötamiskavatsusega.⁹

⁸ http://www.korruptsioon.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumendid/greco_iv_hindamisvooru_taitmise_aruanne_inglise_keeles_0.pdf

⁹ Kohtumisel tõdeti, et Justiitsministeeriumi tööplaanis olev lobitöö reguleerimine üldisemalt pole enam ministeeriumi prioriteetide hulgas.

12. oktoobril 2015 anti komisjoni istungil ülevaade 6. oktoobril peetud MTÜ Korruptsioonivaba Eesti korraldatud seminarist „Lobitöö – miks ja kuidas?“ ja seal toimunud arutelust.

26. oktoobril 2015 toimus kohtumine Euroopa Komisjoni endise asepresidendi ja Euroopa Komisjoni voliniku Siim Kallasega. Kohtumise eesmärk oli tutvuda Siim Kallase kogemustega seadusloomeprotsessi läbipaistvamaks muutmisel Euroopa Komisjonis ning kuulata tema arvamust lobitöö reguleerimisest, lobiregistri loomise poolt- ja vastuargumentidest Eestis.

16. novembril 2015 kohtuti Euroopa Parlamendi liikme Indrek Tarandiga, et saada vahetat informatsiooni Euroopa Parlamendi liikmete käitumisjuhendist, lobireeglistikust, lobiregistrist, samuti kingituste registrist.

2015. aasta sügisistungjärgu lõpuks jõudis komisjon järeldusele, et Riigikogu peab ise kehtestama sisemised reeglid lobimise heast tavast, mis oleks käitumiskultuuri tõstmise aluseks ning kus väljenduks selgelt, kust algab varjatud lobi ja millisest piirist on käitumine läbipaistev. Komisjon ei pidanud otstarbekaks nimetatud valdkonna reguleerimist rangelt seadusega, vaid toetas pehmema eneseregulatsiooni tee valikut.

Komisjon pöördus 2015. aasta novembris Riigikogu juhatuse poole kirjaga¹⁰, milles väljendas omapoolset valmisolekut puuduolevate regulatsioonide väljatöötamiseks ja avaldas samas soovi saada juhatuse seisukohta, kas kõnealuste reeglitega tuleks täiendada Riigikogu liikme hea tava või töötada välja eraldi regulatsioonid (korrad), mis kinnitab kas juhatuse või kiidab heaks vanematekogu. Juhatuse julgustas komisjoni nimetatud teemaga tegelemisel.

Lobiteemaga seotud arutelud õigusloome läbipaistvuse suurendamiseks jätkusid komisjonis 2016. a 7. märtsi istungil, kuhu oli kutsutud ka vandeadvokaat Allar Jõks. Sellel kohtumisel soovis komisjon arutada teemal, kas õigusloome protsess on piisavalt läbipaistev, kas õigusaktide eelnõude menetlemise protsessi on piisavalt kaasatud kolmandaid isikuid ning kas eelnõusid koostades on läbi viidud nõuetekohased mõjude analüüsid.

Komisjoni 2016. aasta 21. märtsi ja 4. aprilli otsuse alusel koostas komisjon Riigikogu liikme hea tava täiendamise projekti, milles oli arvestatud GRECO IV hindamisvoorus antud soovitusi. Hea tava täiendati punktidega nii lobireeglite, huvide konflikti kui ka võimalike sanktsioonide kohta, kui hea tava reegleid eiratakse. Koostatud projekt edastati kooskõlastamiseks kõikidele fraktsioonidele. Ühtlasi väljendas komisjon seisukohta, et hea tava muutuks kõikidele Riigikogu liikmetele siduvamaks, kui iga uus Riigikogu koosseis hea tava uuesti vastu võtab või heaks kiidab. Fraktsioonidelt laekunud vastuseid käsitles komisjon oma 2. mai istungil ja pärast projekti muudatuste tegemist otsustati materjalid, sh „Riigikogus lobitöö tegemise hea tava projekt“ edastada heaks kiitmiseks vanematekogule.¹¹

Riigikogus lobitöö tegemise hea tava projekt sisaldas üheksat punkti:

¹⁰ Vt 25. november 2015 nr 2-11/15-12/1

¹¹ Vt 3. mai 2016 kiri nr 2.11/16-8/12 ja 2. juuni 2016 kiri nr 2-11/16-8/14.

1. Parlamendilobismina mõistetakse lobisti suhtlust parlamendiga kolmanda isiku või enda huvides, et mõjutada õigusloomet ja seadusandja otsuseid. Lobist on nii füüsiline kui juriidiline isik, kes tegeleb lobitööga kas era-, avalikes või kollektiivsetes huvides.
2. Riigikogu liige teavitab lobisti, et lobist annaks ausalt ja avatult Riigikogule teada, keda ta esindab ja kelle huvides soovib õigusloomet mõjutada.
3. Riigikogu liige teavitab lobisti, et lobist jagaks teavet võrdselt kõikidele Riigikogu liikmetele, sõltumata nende poliitilisest kuuluvusest. Lobistile antud ja temalt saadud teave avalikustatakse Riigikogu kodulehel. Teave ei tohi olla ebaõige ega kallutatud.
4. Riigikogu liige teavitab lobisti, et lobist hoiduks lobitööd tehes reklaami, turunduse ja müügiga seotud tegevusest.
5. Riigikogu liige tagab lobistidele võrdsed võimalused õigusloomeprotsessis osalemiseks.
6. Riigikogu liige võimaldab lobistil esitada ja kaitsta oma seisukohti. Riigikogu komisjon tagab võimalusel lobistile suulise ärakuulamise komisjoni istungil. Kui lobistile ei anta võimalust suuliselt kaitsta oma seisukohti komisjoni istungil, teavitatakse sellest lobisti põhjendatud seisukohaga mõistliku aja jooksul.
7. Riigikogu liige lähtub suhtlemisel lobistiga rahva ja riigi huvidest ning väldib olukordi, mis seavad kahtluse alla tema aususe ja erapooletuse.
8. Riigikogu liige annab teistele komisjoni liikmetele komisjoni istungil teada, kui tema poole on pöördunud lobist. Teave kantakse komisjoni protokollis Riigikogu liikme taotluse alusel.
9. Riigikogu liige hoidub oma tööülesannete käigus saadud konfidentsiaalse informatsiooni avalikustamisest.

Nimetatud projektid olid arutusel vanematekogus 8. juunil 2016, kus komisjoni esimees tutvustas komisjoni ettepanekuid. Vanematekogu ei toetanud Riigikogu liikme hea tava täiendamise ettepanekuid ning otsustas, et Riigikogu liikme hea tava ei avata muutmiseks. Riigikogu liikmetele lobireeglite kehtestamisega seonduvalt toodi välja aga vajadus esmalt defineerida lobitöö mõiste ja põhimõtted seaduse tasemel. Seega ei leidnud vanematekogus toetust komisjoni poolne ettepanek valida Riigikogu liikmetele enesereguleerimise tee ja sätestada sisemised reeglid, mida Riigikogu liikmed peaksid jälgima huvigruppidega suhtlemisel.

Komisjon on endiselt seisukohal, et hea lobi tava on kindlasti vajalik avatud demokraatia arendamiseks, ja jätkab selle teemaga edasi tegelemist sügisistungjärgul.

Huvide deklaratsioonide kontrollimisest

KVS-i § 13 lõike 1 punktis 1 on loetletud ametiisikud¹², kelle huvide deklaratsioonide kontrollimise ainuõigus § 15 lõike 1 punkti 1 kohaselt kuulub komisjonile või tema poolt volitatud ametiisikule. Samas on komisjonil õigus kontrollida ka kõiki teisi registrile esitatud deklaratsioone. Aruandeperioodil juurutas komisjon deklaratsioonide kontrollimise põhimõtted. Kontrollitoiminguid tegema volitati komisjoni ametnikud, samas määrati komisjoni otsusega kindalaks kontrolli eesmärk ning kontrollimise üldised kriteeriumid, kelle deklaratsioone ja mis ulatuses kontrollitakse. Pärast kontrollitoimingute tegemist koostasid ametnikud kokkuvõtte kontrolli toimingutest, mille tulemused komisjon oma istungil sisuliselt läbi vaatas ja tegi vastava otsuse. Komisjoni otsuse alusel kandis kontrollija kontrolli tulemuse huvide deklaratsioonide registris kontrollija protokollis, millega ühtlasi teavitati kontrollimisest nii registrit kui ka deklaranti.

¹² Vabariigi president, Riigikogu liige, Vabariigi Valitsuse liige, kohtunik, riigikontrolör, õiguskantsler, Eesti Panga juhtorgani liige, Vabariigi Presidendi Kantselei direktor, Riigikogu Kantselei direktor, valitsusasutuse juht, ministrium kantsler, Riigikantselei direktor.

2015. aasta 7. detsembri istungil otsustas komisjon kontrollida 48 Riigikogu liikme deklaratsiooni. Valimisse valiti need Riigikogu praeguse koosseisu liikmed, kes kuulusid ka XII Riigikogusse. Lähteülesandeks seati 2014. ja 2015. aasta huvide deklaratsioonide registrisse esitatud andmete täitmise korrektsuse kontrollimine, kusjuures varaliste kohustuste deklareerimise kontrollimisel ning möödunud aastal valduses olnud sõidukite ja muu vara deklareerimise kontrollimisel tuli andmeid võrrelda 2012. ja 2013. aasta Riigi Teatajas avaldatud majanduslike huvide deklaratsioonide andmetega.¹³ Möödunud kalendriaasta kõrvaltegevuste kontrollimisel tuli andmeid pisteliselt võrrelda äriregistris toodud andmetega, liisingukohustuste olemasolu või nende puudumise üle otsustamisel oli võimalus kasutada Riigikogu Kantselei finantsosakonna käsutuses olevaid andmeid.

14. detsembri istungil vaatas komisjon läbi üheksa Riigikogu liikme deklaratsiooni kontrollimise tulemused ja seoses deklaratsioonides esinenud puudustega otsustas viiele Riigikogu liikmele teha ettepaneku esitada detsembrikuu jooksul uus täpsustatud andmetega 2015. aasta deklaratsioon. See ettepanek kanti registris kontrollija protokollis ja informeeriti ka deklarante. Ülejäänud 2015. aasta 7. detsembri otsuse alusel läbi viidud deklaratsioonide kontrolli tulemused vaadati läbi komisjoni istungitel 11. ja 18. jaanuaril ning mõned ka 25. jaanuaril.

Seega kontrolliti 2015. aasta 7. detsembri otsuse alusel kokku 49 Riigikogu liikme osas 105 deklaratsiooni.

2016. aasta 11. jaanuari komisjoni istungi otsuse alusel otsustati kontrollida 51 deklarandi 2015. aastal esitatud deklaratsioone, kusjuures valimisse lülitati need Riigikogu liikmed, kes osutasid esmakordselt Riigikogusse valituks. Nimetatud deklaratsioonide kontrolli tulemused arutati läbi komisjoni 25. jaanuari 8. ja 25. veebruari istungil.

Riigikogu liikmete deklaratsioonide kontrollimisel tuvastati registrikannetes järgmised korduvad puudused: märkimata või puudulikult olid märgitud eelmisel kalendriaastal väljaspool ametikohustusi tehtud kõrvaltegevused (näiteks mittetulundusühingu või sihtasutuse juhatuse liikmeks olek); kajastamata oli jäänud deklaratsiooni täitmisele eelnenud aastal deklarandi valduses olnud kinnisasi (valdavalt üürikorter Tallinnas), deklaratsiooni täitmisele eelnenud aastal deklarandi valduses olnud riiklikusse registrisse kantud sõiduk (valdavalt liisinguautod) või varalised kohustused kolmandate isikute ees (liisingukohustus; pangalaen). Riigikogu liikmetelt saadud selgituste kohaselt oli tegemist inimliku eksituse või lihtsalt tähelepanematusesega.

Komisjon võttis oma 4. aprilli istungil vastu otsuse kontrollida registrist riigikohtunike 2015. aasta deklaratsioone (20 deklaratsiooni), kusjuures varaliste kohustuste kontrollimisel otsustati vajadusel võrrelda andmeid varem esitatud deklaratsioonidega ja kõrvaltegevuse osas andmetega äriregistrist. Nimetatud deklaratsioonide kontrolli tulemused vaadati komisjonis läbi 18. aprilli ja 2. mai istungil. Komisjon tuvastas, et kolmel juhul olid märkimata andmed eelmisel kalendriaastal vähemalt kahe kuu jooksul valduses olnud liisitud sõiduauto kohta, ühel juhul valduses olnud kinnistu kohta ja neljal juhul möödunud kalendriaastal mittetulundusühingu juhatuse liikmeks oleku kohta. Ühel juhul oli märkimata jäänud varaline kohustus krediitdiasutuse ees.

¹³ Kuni 2014. aastani esitati majanduslike huvide deklaratsioonid paber kandjal ja avalikustamisele kuuluvad andmed avaldati Riigi Teataja Lisas.

16. mai istungil otsustas komisjon kontrollida riigikohtunike 2016. aasta deklaratsioone (22 deklaratsiooni). Kontrolli tulemused vaatas komisjon läbi 30. mai ja 6. juuni istungil. Komisjon tuvastas, et üks riigikohtunik esitas 2016. aasta deklaratsiooni kahepäevase hilinemisega ja kahel juhul olid kajastamata andmed eelmisel kalendriaastal vähemalt kahe kuu jooksul deklarandi valduses olnud liisitud sõiduauto kohta.

Kokku kontrolliti aruandeperioodil 123 deklarandi osas 196 huvide deklaratsiooni.

2016. aasta veebruaris pöördus komisjon justiitsministeeriumi kui huvide registri vastutava töötleja poole ettepanekutega¹⁴, täiendada enne uue regulaarse deklareerimise perioodi algust (so maiks 2016) registri tehnilises lahenduses kontrollija vaadet nõnda, et saaks paralleelselt mitme deklaratsiooniga töötada samaaegselt. Praeguse süsteemi kasutamine, mis võimaldab avada ainult ühe deklaratsiooni korraga, on põhjendamatult ajamahukas. Sama ettepaneku tegi komisjon ka deklaratsiooni täitja vaate osas. Deklaratsiooni koostamise ajal ka eelmise perioodil koostatud deklaratsiooni avamise võimaldamine aitaks kokku hoida ja vältida nõ unustamisest tingitud vigu.

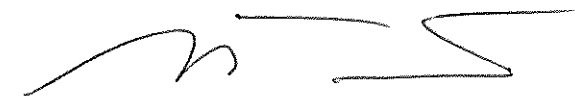
Komisjon on oma istungitel väljendanud muret ka selle üle, et 2015. aastal oli 6781 deklarandist jätnud tähtaegselt oma huvid deklareerimata 883 isikut ja 2016. aasta 2. juuniks on 6612 kohustatud isikust tähtaegselt deklaratsiooni esitamata jätnud 1215 isikut ehk 18 protsenti kohustatud isikute kogu arvust.

Muud tegevused

Lisaks eespool märgitule on komisjon veel:

- edastanud põhiseaduskomisjonile komisjoni seisukoha korruptsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõu 143 kavandatavate muudatuste kohta ja esitanud kaks täiendavat muudatusettepanekut;
- läbi vaadanud komisjonile laekunud 25 märgukirja ja saatnud välja 11 algatuskirja;
- kinnitanud komisjoni tegevuse ülevaate (mai 2015 – juuni 2016).
- Komisjoni esimees Artur Talvik osales 12. oktoobril 2015 MTÜ Korruptsioonivaba Eesti korraldatud seminaril „Lobitöö – miks ja kuidas?“.
- Komisjoni aseesimees Raivo Aeg osales 20.–21. oktoobril 2015 Prahast toimunud konverentsil „Korruptsiooni ja rahapesu vastu võitlemise ning kuritegeliku vara tagasivõitmise arengusuundumused Euroopas“.
- Komisjoni kutsel ja võõrustamisel oli Riigikogus 30. maist kuni 3. juunini 2016 stažeerimas Ukraina Ülemraada korruptsioonivastase ennetustöö ja võitluse komisjoni ametnik Jekaterina Višnevskaja.

Käesolev ülevaade on läbi vaadatud komisjoni 13. juuni ja 16. juuni 2016 istungitel ja esitatakse Riigikogule.

Artur Talvik
Erikomisjoni esimees

16. juuni 2016

¹⁴ Vt 29.02.2016 kiri nr 2-11/16-6/1